

European Electoral Studies

VOLUME: 3
ISSUE: 1

Parlamentní volby v Polsku 2007 (Parliamentary Elections in Poland 2007)

Nela Bijeljaninová (nelos@mail.muni.cz)

Abstract:

The article deals with the election to the Poland parliament (Sejm) held on the 21th October 2007. The article describes situation before the election, election campaign, and relevant features of the electoral system. The article also presents and analyses election results and the territorial support of the main Poland political parties.

Keywords:

Poland, election, electoral system, political parties in Poland, Sejm election

1. Úvod

Polská politická scéna v minulých několika měsících procházela vládní krizí. Vládnoucí koalice se potýkala nejen s vnitřními rozpory, ale také ji poškozovaly aféry některých jejích členů. Vleklá vládní krize nakonec vyústila v rozpuštění Sejmu a vypsání předčasných voleb.

Tato práce má za cíl věnovat se právě těmto předčasným volbám. Pro ucelenost textu bude ve zkratce zmíněno, co předcházelo vypsání předčasných voleb, opomenuta nezůstane ani volební kampaň či předvolební průzkumy. Hlavní body práce by však měl představovat popis volebního systému pro volby do dolní komory parlamentu – Sejmu, výsledky samotných voleb a podpora relevantních stran v regionech. Závěr práce pak bude obsahovat celkové zhodnocení voleb 2007.

2. Vládní krize a rozpuštění parlamentu

Odcházející polská vláda vzešla z řádných parlamentních voleb v roce 2005, které s převahou vyhrálo Právo a Spravedlnost (PiS). Po volbách nastala zdlouhavá koaliční vyjednávání, ze kterých vzešla nejprve menšinová vláda PiS, podporovaná dalšími parlamentními stranami. Po několika dalších pokusech o stabilizaci politické scény byla uzavřena koaliční dohoda mezi PiS, populistickou Sebeobranou a ultrakatolickou Ligou polských rodin (Sajdoková 2007: 20-29). I přes tuto zdánlivou stabilizaci se situace uvnitř koalice začala přiostrřovat. Na začátku léta 2007 byl odvolán místopředseda vlády Andrzej Lepper, šéf populistického uskupení Sebeobrana. K jeho odvolání došlo z důvodu podezření na účasti v korupční aféře. Dalším „hřebíčkem do rakve“ polské vládní koalice bylo zatčení ministra vnitra Janusze Kaczmarka. V souvislosti s těmito událostmi se začaly množit hlasy volající po rozpuštění parlamentu a vypsání nových parlamentních voleb (Polsko je bez parlamentu i vlády, MF Dnes, 8. 9. 2007).

Poslední schůze polského Sejmu se uskutečnila 7. září 2007. K tomu, aby bylo možné Sejm rozpustit, bylo třeba dosažení dvoutřetinové většiny hlasů, tedy 307 hlasů ze 460 možných. Pro rozpuštění parlamentu nakonec hlasovalo 377 poslanců, proti bylo 54 a 20 se zdrželo. Proti rozpuštění Sejmu se postavila podle očekávání dosud vládní Sebeobrana a Liga polských rodin, protože jejich šance na úspěch ve volbách se jevily jako malé. Společně s ukončením volebního období Sejmu byl automaticky rozpouštěn i Senát. Volby do obou komor polského parlamentu byly stanoveny na 21. října 2007 (Polsko je bez parlamentu i vlády, MF Dnes, 8. 9. 2007).

3. Volební systém

Volební systém představuje jeden ze zásadních faktorů, který ovlivňuje podobu systému stranického. Polský volební systém pro volby do dolní komory parlamentu prošel od prvních plně soutěživých voleb v roce 1991 již třemi většími reformami. Zatím poslední větší reforma systému proběhla v roce 2001 (Kubát 2004: 285).

Pro volby do Sejmu je používán listinný poměrný volební systém. Území Polska je při volbách rozděleno do 41 volebních obvodů (Šedo 2006: 36 – 37). Tyto obvody se liší počtem mandátů, které jsou v nich rozdělovány, v nejmenším obvodu je rozdělováno sedm mandátů, v největším pak devatenáct (Państwowa Komisja Wyborcza – <http://www.vybory2007.pkw.gov.pl>).

Strany předkládají voličům kandidáty na kandidátních listinách, které jsou vázané. Volič má možnost udělit jeden preferenční hlas. Pasivní volební právo pro volby do Sejmu je stanoveno na 21 let (Kubát 2005: 116), aktivně volit pak mohou polští občané od 18 let (Electoral Law, Sejm of the Republic of Poland – <http://www.sejm.gov.pl/english/sejm/pos.htm>).

K přepočtu hlasů na jednotlivé mandáty je používána metoda d'Hondtova dělitele, tedy řady čísel 1, 2, 3, 4, ..., kterými jsou děleny zisky jednotlivých stran. Tento systém můžeme také nazvat systémem nejvyšších průměrů. V souvislosti s velikostí volebního obvodu může tento dělitel vyvolávat rozdílné efekty. Zejména v malých a středních obvodech může d'Hondtův dělitel zvýhodňovat větší strany. V případě Polska tedy můžeme říct, že zejména v nejmenších obvodech, ve kterých se rozděluje např. 7 mandátů, může tento dělitel napomáhat získům větších stran (Šedo 2006: 36; srov. Havlík, Šedo, Čaloud 2004: 124).

Na celostátní úrovni je zavedena volební klausule 5 %, pro koalice je tato klausule navýšena na 8 %. Z povinnosti překonat tuto volební klausuli je vyjmuta reprezentace německé národnostní menšiny (Šedo 2006: 36).

4. Volební kampaň a předvolební průzkumy

Letošní volební kampaň byla o něco kratší, než je obvyklé při konání parlamentních voleb v řádném termínu. Do volebního boje vstupovaly jako největší favoriti dvě strany – dosud vládní Právo a Spravedlnost (PiS) a opoziční Občanská platforma (PO). Lídři těchto dvou stran, Jaroslaw Kaczynski (PiS) a Donald Tusk (PO) také během kampaně upoutávali největší pozornost médií a voličů. Celá kampaň byla plná podpásových úderů a nesla se ve znamení bilancování úspěchů a neúspěchů vlády Práva a Spravedlnosti v uplynulých dvou letech (Polské účty s Kaczynskými, MF Dnes, 22. 9. 2007).

Tvrký boj mezi dvěma hlavními stranami, Právem a Spravedlností a Občanskou platformou, předpovídaly také předvolební průzkumy. Předvolební průzkum prováděný bezprostředně po rozpuštění Sejmu přisuzoval oběma favoritům shodně po 28 % hlasů, o týden později získala Občanská platforma s 30 % jednoprocenní náskok před PiS. Do Sejmu by se dále podle tohoto průzkumu dostala Levice a Demokrati. Doposud vládní Sebeobrana by překonala pětiprocentní klausuli ještě na počátku září, ale o týden později její preference klesly na 2 % hlasů (více viz Příloha č. 1). Další průzkum uveřejněný 18. října, tedy tři dny před volbami, už ale přisuzuje jednoznačné vítězství opoziční Občanské platformě, která by získala 34 % hlasů, Právo a Spravedlnost ztratila na 26 % hlasů, klausuli by se ještě podařilo překonat Levici a Demokratům s 12 % a Polské lidové straně s 8 % hlasů (Wybory 2007 – <http://serwisy.gazeta.pl/wybory2007>).

K předvolebním průzkumům však byla většina Poláků skeptická, protože před dvěma lety v průzkumech také vítězila Občanská platforma, ale po sečtení hlasů přišlo rozčarování v podobě vítězství Práva a Spravedlnosti (Poláci čekají volební drama, MF Dnes, 20. 10. 2007).

Během volební kampaně se na polské politické scéně rozhořel ještě jeden spor, a to ohledně přítomnosti mezinárodních pozorovatelů během voleb. Tuto možnost naznačil již počátkem září bývalý český prezident Václav Havel. To vyvolalo vlnu nevole u polských politiků. Začátkem října ale polská strana došla k dohodě s Organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) a přistoupila na účast mezinárodních pozorovatelů v průběhu konání předčasných voleb (Polské volby přece jen ohlídnou cizí pozorovatelé, iDNES, 3. 10. 2007).

5. Výsledky voleb 2007

Při letošních parlamentních volbách kandidovalo do Sejmu deset subjektů, ale pouze pěti z nich se do něj podařilo vstoupit. Podle oficiálních výsledků Polské volební komise se jednoznačným vítězem letošních polských voleb stala pravicová Občanská platforma v čele s Donaldem Tuskem, která získala 41,51 % hlasů a obsadí 209 křesel v Sejmu. Jako druhý v pořadí se umístil největší rival PO, konzervativní strana Právo a Spravedlnost, se ziskem 32,11 % hlasů a 166 mandáty. Třetí místo připadlo sdružení Levice a Demokrati, kteří pod vedením Alexandra Kwasniewského získali 13,15 % hlasů a případně jim 53 křesel v Sejmu. Polské lidové straně se jako poslední straně podařilo překonat 5% volební klausuli a se ziskem 8,91 % hlasů obsadí 31 křesel. Jeden mandát pak případně zástupci německé menšiny. Zbýlých 4,12 % hlasů připadlo na další politické strany, kterým se však nepodařilo překonat volební klausuli. Mezi neúspěšné strany se

zařadily také dva koaliční partneři z minulé vlády, a to populistická Sebeobrana a ultrakatolická Liga polských rodin, kterým se nepodařilo získat ani dvě procenta hlasů (Państwowa Komisja Wyborcza – <http://www.wybory2007.pkw.gov.pl>).

Překvapením voleb byla také nebývale vysoká volební účast, která dosáhla 53,88 % voličů (v roce 2005 to bylo pouze 40,57 %). Vyšších hodnot, a to 58,75 %, dosáhla volební účast ve městech, na venkově pak byla nižší, a to 45,27 %. V městských aglomeracích byla nejvyšší volební účast zaznamenána ve Varšavě a okolí. Dalších téměř 150 000 platných hlasů bylo odevzdáno v zahraničí.

Samotné výsledky voleb jsou překvapující především z toho hlediska, že volby vyhrála strana, která je již nějakou dobu přítomna na polské politické scéně (v Sejmu od roku 2001). Její výhra tedy představuje jistý odklon od trendu minulých let, kdy v parlamentních volbách vítězily převážně strany nové nebo alespoň strany nějakým způsobem reformované – název, spojení s jinými stranami (Šedo 2006: 130).

Do Sejmu se podařilo vstoupit čtyřem politickým subjektům (plus jeden mandát pro německou menšinu), podle Laakso-Taageperova výpočtu¹ by byl efektivní počet parlamentních stran 2,53. Snížení efektivního i absolutního počtu parlamentních stran může znamenat v polském systému průlom a možnou koncentraci a stabilizaci politické scény. Za pozitivní jev je možné označit také sjednocení levice ve formaci Levice a Demokrati.

¹ Efektivní počet stran vypočítán podle vzorce $N=1/\sum s_i^2$, kde s_i představuje podíl strany na mandátech vyjádřený v setinách celku (Šedo 2006:87).

Tabulka 1. Výsledky voleb v Polsku 2007

Strana	Mandáty	Hlasy v %	Mandáty v %	I
PO	209	41,51	45,43	1,09
PiS	166	32,11	36,08	1,12
LiD	53	13,15	11,52	0,88
PSL	31	8,91	6,74	0,75
Sebeobrana RP	0	1,53	0	-
LPR	0	1,30	0	-
PPP	0	0,99	0	-
Partia Kobiet	0	0,28	0	-
MN	1	0,20	0,23	1,15
SP	0	0,02	0	-
Celkem	460	100	100	-
Volební účast	53,88%			
Zkratky	PO – Občanská platforma, PiS – Právo a Spravedlnost, LiD – Levice a Demokrati, PSL – Polská lidová strana, Sebeobrana RP – Sebeobrana Republiky Polska, LPR – Liga polských rodin, PPP – Polská strana práce, Partia Kobiet – Strana žen, MN – Německá menšina, SP – Vlastenecká sebeobrana			

Zdroj: <http://www.wybory2007.pkw.gov.pl> (upraveno)

Pokud jde o reprezentaci jednotlivých stran, které se dostaly do Sejmu, nejvíce nadreprezentována byla německá menšina, což ale není přímým výsledkem působení volebního systému, ale výjimkou v nutnosti překonat volební klausuli. Výsledkem nastavení volebního systému je pak nadreprezentace dvou velkých stran – PO a PiS (hodnota větší než 1). Naopak dvě menší strany, kterým se podařilo překročit volební klausuli, jsou podle indexu deformace podreprezentovány (hodnota menší než 1).

6. Teritoriální podpora nejdůležitějších stran

Mandáty jednotlivým stranám jsou rozdělovány v 41 vícemandátových obvodech o nestejně velikosti. Občanská platforma vyhrávala nad PiS ve 23 obvodech, PiS získala převahu nad PO ve 14 obvodech. Ve čtyřech obvodech byl zisk mandátů PO a PiS vyrovnaný.

Co se týče teritoriálního rozdělení, lze říci, že PO zvítězila převážně v západní polovině země, PiS pak získala více mandátů ve východní polovině Polska (grafické znázornění viz Příloha č. 2). Volební obvod Varšava I, Varšava II a Lodž představují osamělé ostrůvky podporující více PO v moři větší podpory PiS (viz příloha č. 2). Ve všech volebních

obvodech pak zvítězila buď Občanská platforma nebo Právo a Spravedlnost, jejich dominantní postavení nebylo ani v jednom z 41 obvodů ohroženo jinou stranou. Další mandáty v obvodech připadly Levice a Demokratům a Polské lidové straně, nebo alespoň jedné z těchto dvou stran. Ve volebním obvodě Opole získala 1 mandát německá menšina se ziskem 8,81 % hlasů.

6.1. Podpora jednotlivých stran

Vítězná strana Občanská platforma byla celkově úspěšnější ve městech, kde získala 47,39 % hlasů, oproti venkovu s 28,04 %. Velkou podporu měla PO také mezi Poláky, kteří volili v zahraničí, a to 57,7 % odevzdaných hlasů. Nejúspěšnější byla PO ve čtyřech obvodech – Varšava I, Gdaňsk, Gdyně a Poznaň, kde získala přes 50 % hlasů. Naopak nejméně hlasů pro PO bylo odevzdáno v obvodě Chelm, kde obdržela 24,09 %.

Druhá strana v pořadí, Právo a Spravedlnost, byla celkově více úspěšná na venkově se ziskem 38,58 % hlasů, ve městech to bylo pouze 29,22 % a v zahraničí pro ni hlasovalo 29,74 % Poláků. PiS se podařilo získat více než 50 % hlasů pouze v jednom z obvodů, v Novém Saczi, nejméně hlasů pak obdržela v Poznani, pouze 21,04 %.

Volební uskupení Levice a Demokrati (LiD) byla úspěšnější ve městech se 14,74 % oproti venkovu se ziskem 9,78 %. V zahraničí pak pro ně odevzdalo svůj hlas 8,38 %. Neúspěšněji se LiD umístili ve třech obvodech, Bydgoszcz, Sosnowiec a Pila, se ziskem okolo 20 %. Nejhůře dopadli v obvodě Nový Sacz s výsledkem pouhých 6,4 % hlasů.

Poslední stranou, které se podařilo získat více než povinných 5 %, je Polská lidová strana (PSL). Tato strana má větší podporu na venkově se ziskem 17,4 % před městy s 5,2 %. V zahraničí pro ni hlasovalo pouze 1,2 % Poláků. Ve třech volebních obvodech, Chelm, Plock a Siedlce, se podařilo PSL získat téměř 20 % hlasů (18,96 % – 19,82 %). Nejmenší podpoře se pak strana těšila v obvodě Varšava I s 2,33 % hlasů (Państwowa Komisja Wyborcza – <http://www.wybory2007.pkw.gov.pl>).

7. Závěr

Předcházející text se pokoušel podat co nejvíce ucelený obraz toho, co předcházelo polským předčasným volbám, kdo byli favoriti těchto voleb, podle jakých pravidel se rozdělovaly mandáty a v neposlední řadě se věnoval také samotným výsledkům voleb a teritoriální podpoře jednotlivých stran.

Letošní polské volby do dolní komory parlamentu, Sejmu, je možné pokládat za výjimečné zejména v počtu stran, kterým se podařilo do Sejmu vstoupit. Oproti minulým letům se to letos podařilo pouze čtyřem stranám (plus 1 zástupce německé menšiny), což

může znamenat průlom v dosavadních tendencích. Tento stav by mohl znamenat koncentraci a především stabilizaci polské politické a stranické scény. Otevřená však stále zůstává otázka koaličních jednání a sestavení vlády, která ještě může podstatným způsobem otrástit polskou politickou scénou. Problematická se také v budoucnu může ukázat soudržnost uskupení Levice a Demokrati.

Seznam zdrojů a literatury

Knižní publikace

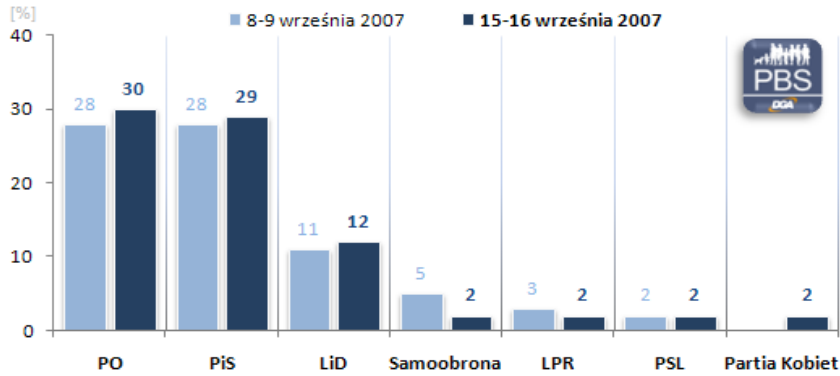
- Havlík, V., Šedo, J., Čaloud, D. (2004): Systémy poměrného zastoupení, in: Chytilík, R. – Šedo, J. (eds.): Volební systémy, Brno, Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity
- Kubát, M. (2004): Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy, Praha, Eurolex Bohemia
- Kubát, M. (2005): Demokracie v Polsku : politický systém Polské republiky (1989 – 2005), Praha, Sociologické nakladatelství
- Sajdoková, V.(2007): Právo a Spravedlnost v polském stranickém systému, bakalářská práce, Brno, Fakulta sociálních studií
- Šedo, J. (2006): Volební systémy postkomunistických zemí, disertační práce, Brno, Fakulta sociálních studií

Internetové zdroje:

- Polsko je bez parlamentu i vlády, MF Dnes, 8. 9. 2007 on-line verze
- Polské účty s Kaczynskými, MF Dnes, 22. 9. 2007 on-line verze
- Poláci čekají volební drama, MF Dnes, 20. 10. 2007 on-line verze
- Polské volby přece jen ohlídají cizí pozorovatelé, 3. 10. 2007, www.idnes.cz
- Państwowa Komisja Wyborcza (<http://www.wybory2007.pkw.gov.pl>)
- Webové stránky polského parlamentu (<http://www.sejm.gov.pl>)
- Webové stránky polské výzkumné agentury PBS DGA (<http://www.pbsdga.pl>)
- Webové stránky Wybory 2007 (<http://serwisy.gazeta.pl/wybory2007>)

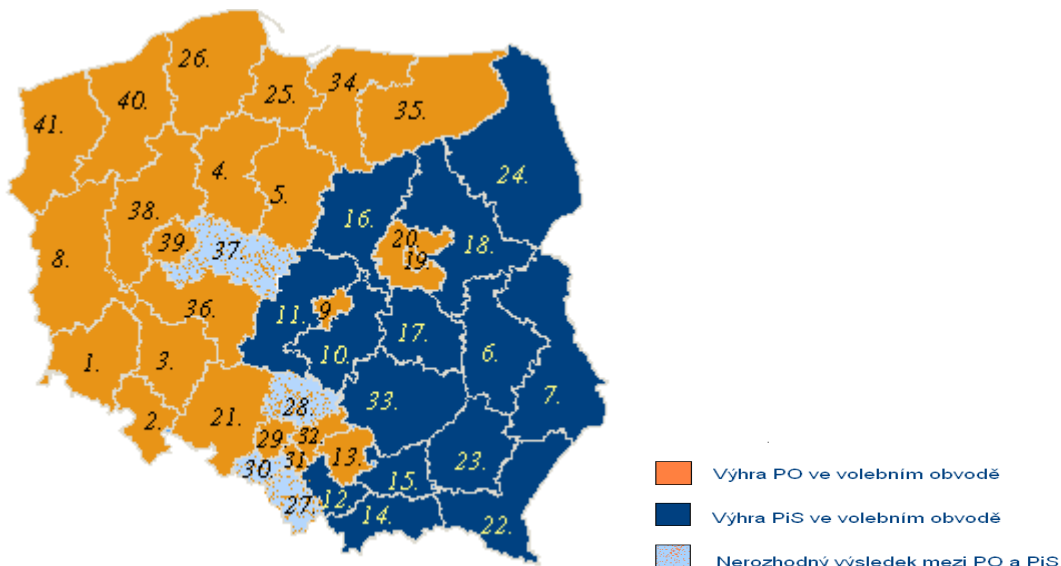
Přílohy

Příloha 1. Předvolební průzkumy ze dne 8. – 9. září a 15. – 16. září²

Zdroj: Webové stránky polské výzkumné agentury PBS DGA (<http://www.pbsdga.pl>)

Příloha 2. Mapa volebních obvodů v Polsku pro volby 2007

Zdroj: Państwowa Komisja Wyborcza (<http://www.wybory2007.pkw.gov.pl>), upraveno

² Zkratky politických stran: PO – Občanská platforma, PiS – Právo a spravedlnost, LiD – Levice a Demokrati, Samoobrona – Sebeobrona, LPR – Liga polských rodin, PSL – Polská lidová strana, Partia Kobiet – Strana žen (pozn. překlad autorky).

Seznam volebních obvodů a počet přidělovaných mandátů:

1. Legnica 12	22. Krosno 11
2. Wałbrzych 8	23. Rzeszów 15
3. Wrocław 14	24. Białystok 15
4. Bydgoszcz 12	25. Gdańsk 12
5. Toruń 1 3	26. Gdynia 14
6. Lublin 15	27. Bielsko-Biała 9
7. Chełm 12	28. Częstochowa 7
8. Zielona Góra 12	29. Gliwice 10
9. Łódź 10	30. Rybnik 9
10. Piotrków Trybunalski 9	31. Katowice 12
11. Sieradz 12	32. Sosnowiec 9
12. Chrzanów 8	33. Kielce 16
13. Kraków 13	34. Elbląg 8
14. Nowy Sącz 9	35. Olsztyn 10
15. Tarnów 9	36. Kalisz 12
16. Płock 10	37. Konin 9
17. Radom 9	38. Piła 9
18. Siedlce 12	39. Poznań 10
19. Warszawa I 19	40. Koszalin 8
20. Warszawa II 11	41. Szczecin 13
21. Opole 13	